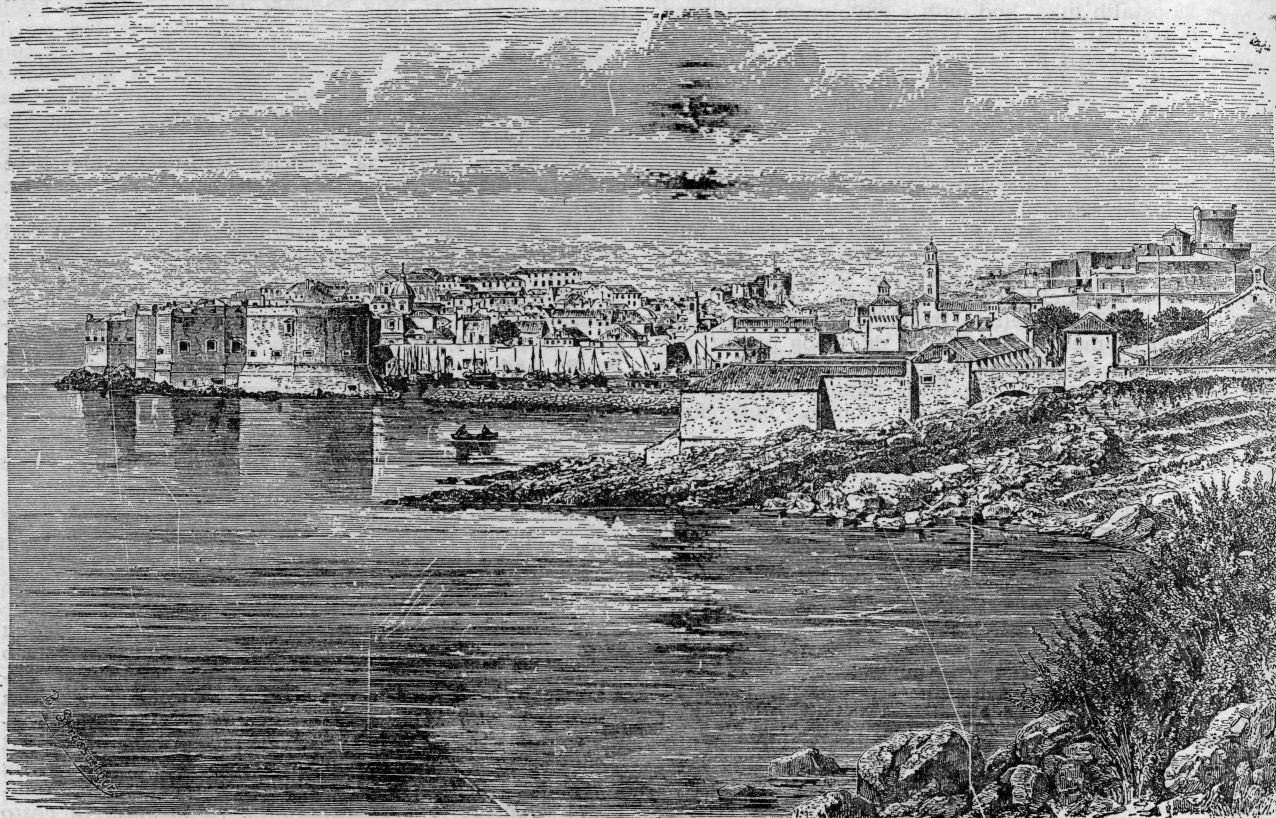

Dva kulturno-zdravstvena jubileja u Dubrovniku

Kap. Ivo SIŠEVIĆ, Dubrovnik

Dubrovnik će proslaviti u 1977. godini *dva* za-
pažena, vrijedna i značajna jubileja, što će biti čast
i ponos za grad Dubrovnik. Tako se u toj jubilarnoj
godini ponajprije navršava 600-ta obljetnica od
osnutka Lazareta kao jedno od prvih *karantena* (1377)
u obrani od kuge u Evropi. U pomorsko-trgovačkome
značenju Dubrovačke Republike to je samo jedan

fragment od njegovih sanitarnih uređaja, jer je već
od XII stoljeća cvala u Dubrovniku, uz praktične
potrebe, i znanstvena medicina. Poslije toga bi usli-
jedilo, u stalnom pomirenju trgovačke mornarice i
pomorske obuke stručnoga kadra, i osnutak »Nau-
tičke škole« u Dubrovniku. Kako je Nautička škola
u Dubrovniku otvorena 16. ožujka 1852. godine, to
bi onda trebalo proslaviti taj časn 125. jubilej jed-
nom vidljivom društvenom manifestacijom, jer je u
edukacijskom pogledu grad Dubrovnik prednjačio

Stari Lazareti (karantena) iz 16. stoljeća, pogled sa istočne strane

ne samo što se svrstao među naše prve primorske gradove koji su imali u svojoj sredini nautičku školu, nego i po tome što su već onda naši trgovački krugovi pomišljali i na stručno osposobljavanje pomorskog kadra za brojne jedinice dubrovačke pomorske trgovačke flote. To se mora proslaviti već s obzirom na one mnoge pomorce i kapetane, na zapovjednike ponosnih i vitkih jedrenjaka te na pogon parnih i naftinih brodova, kao i najzad na masovnost mornara i komandujućeg kadra naše trgovačke mornarice, od kojih su se mnogi istakli u pomorsko-konvojskim akcijama za vrijeme II svjetskog rata u stranim vodama, kao i na isto tako lijepi broj pripadnika NOV na neustrašivim partizanskim leutima, čamcima, kaćima i trabakulama u domaćim vodama.

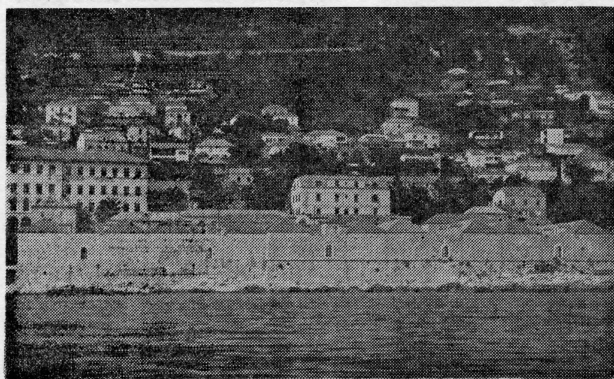
600. OBLJETNICA OSNUTKA KARANTENE U DUBROVNIKU

Kao trgovački grad i prometna luka Dubrovnik je bio stalno izložen pogibeljima različitih pošasti, pa je zbog toga osnovana već 1377. godine jedna od prvih *karantena* u Evropi zbog obrane od kuge, kao najopakije zarazne bolesti što su harale u srednjem vijeku u istočnim zemljama, a sporadički i u našim krajevima. Poznati su nam već slučajevi uvođenja karantene u talijanskim gradovima, Milanu na početku XIV stoljeća i u Reggio kod Modene od 17. siječnja 1374. godine. Venecija je uvela još 1127. godine, da zaraženi došljaci ne smiju ulaziti u grad u vremenu od 40 dana, a od 1374. godine osnovana je i ustanova za izolaciju došljaka iz sumnjivih krajeva Orijenta. Gradske su vlasti tih gradova tada odredile da se ljudi i roba izoliraju 10 dana izvan grada u za to određenim mjestima. Za izolaciju je kontumacija smještena u zaraznom odjelu bolnice sv. Lazara na otoku sv. Lazara, pa im se tek nakon 40 dana dozvoljava slobodan ulaz u grad. Po tome azilu sv. Lazara, nazvane su takve epidemiološke ustanove »lazareti«, po čemu je i dubrovački lučki Lazaret onda dobio takav naziv. Te su higijenske preventive bile vrlo značajne i odsudne u pogledu obrane i suzbijanja od raznovrsnih zaraza i kužnih bolesti!

Zaključkom Velikog vijeća od 27. srpnja 1377. godine osnovana je u Dubrovniku karantena², i to na početku daleko izvan grada, a poslije (1622) je locirana ispred samoga gradskog bedema. Osim dubrovačkog Lazareta bilo je više karantena smještenih na različitim rajonskim lokacijama, i to posebnih za brodovlje i robu što su dopremljeni iz sumljivih kužnih mjesta iz različitih krajeva svijeta. Takva karantena je bila u nas na otoku Mrkanu i u Supetru, a druga u Cavtatu; zatim na poluotoku Danče, udaljenom 400 metara zapadno od gradskih zidina, u iznajmljenim prostorijama Crijevića i Prodanelia, a odatle premješten na Lokrum. Od 1622. godine sagrađen je u Dubrovniku, na Pločama, ispred gradskih zidina, kontumacijski azil vrlo lijepi i veliki lazaret. Dakle, u 1977. godini proslavlja se potom i izuzetna 355. obljetnica od postavljanja takvoga lazareta u dubrovačkoj luci.

Od 1377. godine, zaključkom Velikoga vijeća od 27. srpnja, zabranjeno je domaćim i strancima ulazak u grad koji dolaze iz zaraženih krajeva, ako prethodno nisu proboravili mjesec dana na otoku Mrkanu ili u Cavtatu. Zadržanim tako u kontumaciji, najstrože je bilo zabranjeno stanovnicima Dubrovnika posjećivanje interniranih³. Za takve prekršaje, ovlšteno je 5. siječnja 1937. godine Malo vijeće sa Knezom i izabranim činovnicima da po potrebi takve prekršitelje brutalno kazne bičevanjem, mučenjem na žeravici i eventualno odrezivanjem jednog uha. Isto se tako nije smjela istovarivati ni roba iz sumnjivih kužnih orijentalnih krajeva bez prethodnog stručnog pregleda. Odlazak iz Dubrovnika u okužene krajeve kažnjavan je globom od 100 perpera⁴ i kontumacijom od 2 mjeseca. Za nadgledanje svih takvih došljaka iz izloženih krajeva osno-

van je 1426. godine »kacamorat« ili vrhovna sanitetska vlast u svrhu nadgledanja takvih došljaka i informiranja o kretanju dotičnih epidemija. Takve sanitetske činovnike (officialie cazamortuorum) dubrovački je puk nazivao »kacamoriti«, što dolazi od talijanskih riječi — *caccia morte*, u značenju — lovac smrti. Oni su bili izravno podvrgnuti Senatu Dubrovačke Republike. Za vrijeme epidemije kuge mogli su upotrijebiti klasičnu primjenu »ius gladii« ili pravo osuditi nekoga i na smrt. Dubrovnik je od kuge bio dosta pošteđen. U razmaku od 871—1572, kao posljednje godine, samo mu je dvaput zaprijetila ozbiljnija opasnost. Prvi put je to bilo potkraj 1348. godine kad je kuga u Dubrovniku vladala 6 mjeseci i pokosila tom zgodom 170 particija, 300 građana i 700 podanika naroda; drugi put u 1400. godini pomrlo je 160 patricija iz Velikoga vijeća i 207 odličnih gospoda.

Današnji izgled Lazareta sa južne strane

Lazaret na Pločama, kao stara zgrada, još i danas podsjeća da se Dubrovačka Republika zdušno brinula za zdravlje svojih građana, pa nas stoga i pojedine lokacije i naše znanje o njihovom zdravlju zadivljuje jer je bilo jedno od prvih razvijenijih u Evropi. Osim u pomorsko-trgovačkom značenju, Dubrovačka je Republika uvodila tako mnoge zaštitne mjere u održavanju javnoga zdravlja u očuvanju njenih socijalnih potreba i sanitarne zaštite cjelokupnog stanovništva.

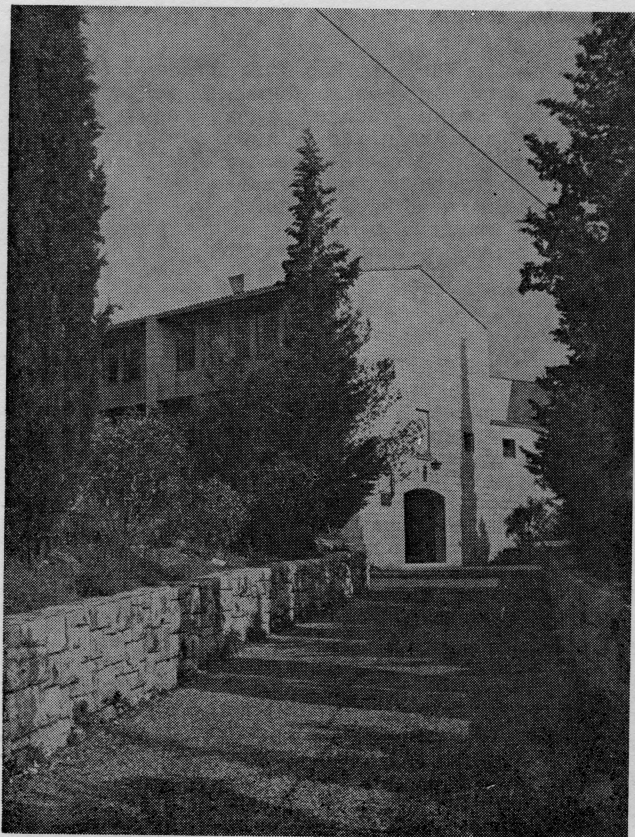
125. JUBILEJ NAUČKE ŠKOLE U DUBROVNIKU

Novootvorena Nautička škola u Dubrovniku otpočela je radom 16. ožujka 1852. godine⁵. Ovaj je prvi državni nautički zavod u Dubrovniku bio smješten u potkrovlju kuće obitelji Gozze. Prvim ravnateljem zavoda bijaše imenovan Nikola Arbanas, a stručnim nastavnikom kap. Jakov Podić, jer je šk. g. 1850—51. kao izvanredni učenik Pomorske akademije u Trstu najbolje položio stručni ispit. U toj je školskoj godini Nautičku školu u Dubrovniku pohađalo 9 učenika; svi su ocijenjeni samo iz predmeta: matematike, nautike i vjeronauk.

Uslijed reformiranja nautičkih škola 1852. godine, odlukom kralja i cara Franje Josipa I bijahu u cijeloj Habsburškoj monarhiji ustanovljene 4 glavne i 4 sporedne nautičke škole, i od prvih u Trstu, Veneciji, Rijeci i Dubrovniku, a od drugih u Rovinju, Zadru, Splitu i Kotoru. Kako vidimo, u Dubrovniku je tada otvorena dvogodišnja glavna Nautička škola, s polugodišnjim tečajem za poručnike i kapetane duge plovidbe, zatim večernji tečaj za upravitelje velike i male obalne plovidbe i jednogodišnji tečaj za praktičnu i teoretsku obuku u brodogradnji.

Nautička škola u Dubrovniku imala je u početku vrlo mali broj polaznika. Tada je glavno bilo, da je svaki pomorac, uz propisnu navigaciju, mogao položiti poručnički ili kapetanski ispit, a nautička škola bijaše potom suvišna, jer se pripisivala veća važnost privatnom podučavanju negoli redovnom polasku te neke nautičke škole, pa je stoga odlukom od 1. kolovoza 1860. godine ukinuta Nautička škola u Dubrovniku, i tako je Dubrovnik ostao neko vrijeme bez takve potrebne pomorsko-trgovačke škole.

Međutim, ondašnja dubrovačka općina i mjesna Trgovačka komora nisu prestali isticati potrebu jedne nautičke škole u Dubrovniku, pa je 17. studenoga 1862. godine ponovno otvorena Nautička škola u Dubrovniku i to u samostanu dominikanaca, gdje je bila preseljena, ali to je bila i nazivala se — Mala nautička škola, a učiteljem je bio već spomenuti kap. Jakov Podić. I u toj je školi bilo vrlo malo učenika. Od 1. svibnja 1871. godine bila je uvedena nova naučna osnova, pa je osim stručnih pomorskih predmeta obuhvatala i ostale općeobrazovne predmete, što je uvjetovalo i upis više đaka. Prvi direktor te Male nautičke škole u Dubrovniku bio je opet kap. Jakov Podić. Otad je Mala nautička škola u Dubrovniku postala neovisna, jer se otprije nalazila u sklopu Niže realke. Od 1876. godine Mala nautička škola preseljena je u gornji kat stare Gimnazije, a njeno je trajanje školovajna produženo od 2 na 3 godine. God. 1881. Mala je nautička škola preseljena na Pile. Ponovna reorganizacija pomorskog školstva nastaje 1922. godine, pa školovanje traje 4 godine, uz uvjet da je polaznik-kandidat završio 4 razreda neke srednje škole s nižim tečajnim ispitom. Tada Mala nautička škola dobiva naziv — Pomorska akademija, a od 1932. godine nazivlje se — Pomorsko-trgovačka akademija, s predmetima trgovačko-nautičkog smjera.

Današnja Pomorska škola u Dubrovniku

Za vrijeme II svjetskog rata, u NOP kao i u redove NOV, stupa veći dio učenika i jedan nastavnik iz Pomorsko-trgovačke akademije u Dubrovniku (Napica, Arbutina, Urlić, Brunić) te u oslobodilačkoj borbi polažu i svoj mladi život.

Oslobođenjem zemlje, priliv učenika u Pomorsko-trgovačku akademiju u Dubrovniku bio je sve veći. Ministarstvo pomorstva FNRJ već 1945. godine počinje dijeliti učeničke stipendije, a od 1948. godine otvara se i đački internat, u kojemu učenici imaju potpuno besplatan smještaj i opskrbu. U školskoj 1947-48. godini otvara se i ekonomski odsjek, pa škola dobiva naziv — Pomorski tehnikum.

Prilivom sve većeg broja učenika nastao je i problem izgradnje nove školske zgrade, pa je uz pomoć Ministarstva pomorstva FNRJ i fundacije »Ostavštine Račić«⁷, kao i mjesnih narodnih vlasti sagrađena nova školska zgrada na vlastitom zemljištu, na Lapadu, u koju se uselio 1954. godine Pomorski tehnikum, u kojem je 1956. godine otvoren strojarški odsjek, kao dosadašnja završna faza reformirane Pomorsko-trgovačke akademije u Dubrovniku.

Bilješke:

1. **Josip Lučić:** Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Italije u XIII stoljeću. POMORSKI ZBORNİK, knj. 5. Zadar 1967; — R. Jeremić — J. Tadić: Prilozi za zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II. Beograd 1939; — Hinko Wolf: Zdravstveno stanje u starom Dubrovniku. (Prije 600 godina dubrovačko je zdravstvo bilo među prvima u Evropi). RADIO ZAGREB, god. II, br. 9., 1. III 1941.

2. **Karantena,** franc Wuarentaine, dolazi od tal. riječi — quaranta, u značenju 40 dana sanitetske izolacije.

3. Odredbe »De ordinibus contra eos, qui veniunt de locis pestiferis« nalaze se u »Zelenoj knjizi« (Liber veridis) z 1397, cap. XCL, fol. 94-100.

4. **Perper** dolazi od grčke riječi — hipèrpyron i bio je nekadašnja novčana jedinica u Dubrovniku i Crnoj Gori. (B. Klaić, Rječnik stranih riječi. Izd. ZORA, Zagreb 1958. str. 959).

5. **Luka Beritić:** Utvrđenje grada Dubrovnika. Zagreb 1955.

6. **Špiro Savin:** Postanak i razvitak dubrovačke »Nautike«. DUBROVAČKO POMORSTVO (U spomen 100 godina Nautičke škole u Dubrovniku). Dubrovnik 1952, str. 9-20.

7. **Budimir Roter:** Ivo Račić — pomorac i dobrotvor. DUBROVAČKO POMORSTVO. Dubrovnik 1952, str. 109-116.

8. **Baldo Visaggio:** Kratak historijat Đačkog doma Pomorskog tehnikuma. »Dubrovačko pomorstvo«, Dubrovnik 1952., str. 21-24.